



پژوهش های راهبردی در توسعه



01BF000000004994

ن. ۱ / ج. ۱ / ۴ پ ۸۶ / ن. ۴۷۳. HC.

## پژوهش های راهبردی در توسعه اقتصادی ایران

مجموعه نتایج مطالعات گروه پژوهشی اقتصاد

۱۸۹۸ : ش. مرکز

از مهرماه ۱۳۸۴ الی مهرماه ۱۳۸۵

ورود به کتابخانه سازمان بورس و اوراق بهادار  
ن شماره ..... ۴۹۹۴ ..... تاریخ ۲۲ / ۹ / ۸۸



به کوشش: دکتر محمد باقر نوبخت

فروردین ۱۳۸۸

جلد اول

## فهرست مطالب

### جلد اول

دییاجه: (دکتر حسن روحانی) ۹

پیشگفتار: (محمد باقر نوبخت) ۱۳

#### بخش اول: نتایج طرحهای پژوهشی ۱۵

- آینده بیکاری و طراحی مدل راهبردی برای تعادل بازار کار و تنظیم روابط صنعتی در ایران (دکتر محمد باقر نوبخت)----- ۱۷
- بازنگری کارکرد و ساختار حساب ذخیره ارزی (دکتر محمد هادی مهدویان)----- ۴۹
- آسیب شناسی برنامه های توسعه اقتصادی کشور بعد از پیروزی انقلاب اسلامی (سعید غلامی نتاج امیری)----- ۱۸۷

#### بخش دوم: گزارش نشستهای تخصصی ۲۸۱

- الگوی توسعه ژاپن: پیشنهادهایی برای ایران (پروفسور تاناکا)----- ۲۸۳
- شاخص تورم، تبیین مبانی و شرح ابهامات (فردریک ملک)----- ۳۰۵
- نگاهی به آخرین وضعیت فناوریهای نو در کشور (دکتر بهزاد قره‌یاضی)----- ۳۲۷
- تأملی بر حساب ذخیره ارزی (دکتر بایزید مردوخی، دکتر حمید رضا برادران شرکاء، دکتر علی اکبر شبیری نژاد، بیژن رحیمی دانش، دکتر جمشید پژویان)----- ۳۶۹
- مروری بر وضعیت انرژیهای تجدید پذیر در ایران و جهان (حسین امیر رحیمی و مصطفی ربیعی)----- ۴۰۱
- جهانی شدن و آثار آن بر عدالت و رفاه اقتصادی (دکتر بهیار ریاحی)----- ۴۲۳

#### بخش سوم: مقاله های ارائه شده در همایشها ۴۵۷

- مسائل ساختاری در فرآیند بودجه ریزی ایران (دکتر علی اکبر شبیری نژاد)----- ۴۵۹
- آثار بودجه سال ۸۵ بر متغیرهای کلان اقتصادی (دکتر مسعود نیلی، دکتر محمد هادی مهدویان، دکتر سید محمد حسین عادل)----- ۴۸۳
- مصرف گاز طبیعی در کشور (دکتر کامبیز صدقیانی)----- ۵۰۹
- تحولات بازار بین المللی گاز و تعیین الگوهای مناسب (سیامک ادیبی)----- ۵۳۱

## جلد دوم

- رهافتی بر روش‌سناسی نسبی، راهبرد توسعه گاز کشور (اسد غلامحسین حسینان) ۵۴۹  
 استراتژیک بین‌المللی صنعت گاز (اسد مهدی حسینی) ۵۶۳  
 استراتژیک بانداژ و چالش‌های صنعت گاز در کشور (دکتر امیر حسین قرشی و عبدالرحیم رحیمی) ۵۹۳

### بخش چهارم: گزارش‌های علمی از گروه‌های پژوهشی ۶۲۹

- نماگرهای کیفی، مردم‌سالاری و توسعه (دکتر فیروزه خلعتبری) ۶۳۱  
 - نماگرهای اعتماد و نماگرهای ترکیبی (دکتر رؤیا طباطبائی یزدی) ۶۵۹  
 - محاسبه فقر و نابرابری در ایران بر اساس فقر مادی (دکتر رؤیا طباطبائی یزدی و فردریک ملک) ۶۸۱  
 - به دست آوردن یک شاخص آینده‌نگر بر اساس صادرات و نرخ اشتغال (بهزاد محمودی) ۶۹۹  
 - میزان نابرابری درآمد در کشور در سال ۱۳۸۲ (لیلا ابوالفتحی) ۷۰۷  
 - اقتصاد سیاسی پدیده کم‌رشدی در ایران (دکتر حمیدرضا برادران شرکاء و کوروس صدیقی) ۷۴۳  
 - مفهوم قابلیت در تحلیلهای اقتصادی (دکتر وحید محمودی) ۷۷۱  
 - حقوق اجتماعی و اقتصاد: استحقاق حق خدمات بهداشتی و سلامت و آموزش در کشور های در حال توسعه (دکتر حمید رضائی قلعه و علی میلانی بناب) ۸۰۱  
 - راز حقیقی سرمایه‌داری (دکتر موسی غنی‌نژاد) ۸۱۷  
 - تحلیل حسابهای ملی بهداشت و درمان ایران (دکتر محمود کاظمیان) ۸۵۹  
 - نفت و چالش مدیریت کلان اقتصاد ملی (دکتر محمد هادی مهدویان) ۸۸۵  
 - تولید و مصرف بنزین و فرآورده‌های میان تقطیر در ایران تا افق ۱۴۰۵ (منصور دفتریان) ۹۰۵  
 - مقدمه‌ای بر مفهوم فقر (با تأکید بر فقر اقتصادی) (دکتر حسین زارع، دکتر محمد نوری شادکام و دکتر سید ابوالقاسم موسوی) ۹۳۱  
 - تأملی در موضوع فقر در ایران (لیلا ابوالفتحی) ۹۶۷  
 - اعتبارات خرد، راهبردی ویژه برای کاهش فقر و اشتغال‌زایی (فرزانه مافی) ۹۹۱  
 - چشم‌انداز توسعه نیروگاههای برق بادی در ایران و جهان (دکتر امیرحسین قرشی و مجید ثقفی) ۱۰۴۳

### چکیده مقاله‌ها به زبان انگلیسی ۱۰۷۱

## دیباچه

تحولات عمیق علمی و اجتماعی در قرن بیستم به ویژه در دهه پایانی آن، کشورهای جهان را در شرایط جدیدی قرار داده است، به طوری که فرایند جهانی شدن با انقلاب ارتباطات و دستاوردهای اینترنتی شتاب گرفت و همزمان با فروپاشی اردوگاه کمونیسم، وضعیت بی سابقه‌ای را در آغاز هزاره سوم فراهم نمود. در چنین شرایطی کشورها برای ارتقاء جایگاه خود در عرصه‌های جهانی در مسیری از رقابت‌های فشرده قرار گرفتند.

مفهوم «توسعه» که به طور عمده پس از جنگ جهانی دوم و در ادبیات اقتصاد معاصر باز تعریف شد، در این مرحله به عنوان مهمترین شاخص در طبقه‌بندی کشورهای جهان و معیار تعیین جایگاه و محاسبه قدرت جوامع مورد توجه قرار گرفت.

با این رویکرد، هر ساله مؤسسات بین‌المللی برای تسهیل در تجارت و تشخیص محیط‌های مناسب سرمایه‌گذاری بر حسب میزان توسعه‌یافتگی کشورها اقدام به رتبه‌بندی آنها می‌نمایند.

از این رو پس از پیروزی انقلاب اسلامی و گذر از دوران جنگ تحمیلی که با دفاع مقدس و سرافرازی تاریخی ملت ایران همراه بود، برنامه‌های توسعه در دستور کار مسؤولین نظام جمهوری اسلامی ایران قرار گرفت.

با اجرای برنامه‌های اول تا سوم توسعه، دولت‌های وقت موفق شدند تا ضمن

برخورداری از تجربیات برنامه‌ریزی کشور که از سال ۱۳۲۷ آغاز شده بود، نسبت به بازسازی خسارات ناشی از هشت سال جنگ تحمیلی و سازندگی کشور، گام‌های مؤثری را در مسیر توسعه و پیشرفت بردارند.

از آنجا که با مساعی ارزنده مدیران نظام در سال‌های اجرای برنامه‌های توسعه، زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی ایران برای شکل‌گیری جهشی متناسب با منابع ارزشمند انسانی و طبیعی این سرزمین آماده شد، با تأیید سند چشم‌انداز بیست‌ساله نظام جمهوری اسلامی ایران توسط مقام معظم رهبری، دور جدیدی از برنامه‌ریزی برای ارتقاء کشور به جایگاه نخست منطقه آغاز شده است.

این سند که پیش‌نویس آن با همکاری محققین و صاحب‌نظران با تجربه و نیز برخورداری از تجربیات جهانی در مجمع تشخیص مصلحت نظام به تصویب رسید، برای نخستین بار افقی بیست‌ساله را برای توسعه‌یافتگی کشور فراروی برنامه‌ریزان قرار داده تا به تأسی از آن نسبت به تهیه و تنظیم برنامه‌های میان‌مدت اقدام نمایند. در این چارچوب برنامه چهارم توسعه به مثابه نخستین گام در مسیر تحقق اهداف چشم‌انداز بیست‌ساله در افق ۱۴۰۴ به تصویب رسیده است.

با عنایت به اینکه دستیابی به اهداف این برنامه در گرو کاربست راهبردهای مناسب و اجرای دقیق آنها خواهد بود لذا مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام در جهت تشریک مساعی با دیگر مسؤولین اجرایی و تقنینی در راستای توسعه‌یافتگی بیش از پیش جمهوری اسلامی ایران بر خود فرض می‌داند ضمن بهره‌مندی از همکاری محققین دانشگاهی و مدیران اجرایی نسبت به انجام مطالعات و پژوهش‌های علمی و تدوین راهبردهای مطلوب اقدام نماید.

در دور جدید فعالیت‌های این مرکز و در راستای مأموریت اصلی آن مبنی بر اجرای تحقیقات راهبردی و پیش‌نیازهای سیاست‌گذاری، شش معاونت پژوهشی در حوزه‌های اقتصاد، علوم و فناوری، فرهنگی و اجتماعی، فقه و حقوق، سیاست

خارجی و امور بین الملل، با همکاری جمعی از محققین برجسته کشور در قالب گروه‌های پژوهشی و یک پژوهشکده علمی سازماندهی شد.

همچنین به منظور آگاهی مسئولان ذیربط و جامعه علمی کشور از دستاوردهای پژوهشی مرکز که با اجرای طرح‌های تحقیقاتی، سمینارهای علمی، کنفرانس‌های موردی و نشست‌های تخصصی تحصیل می‌شود، مجموعه‌ای از پژوهشنامه‌ها، کتاب‌های علمی و گزارش‌های راهبردی به طور مستمر در اختیار مخاطبین تعریف شده، قرار می‌گیرد.

کتاب حاضر که مجموعه‌ای از نتایج مطالعات و بررسی‌های انجام یافته در حوزه معاونت پژوهش‌های اقتصادی طی یک سال گذشته است، در راستای هدف فوق‌الذکر و به منظور عنایت سیاستگذاران و برنامه‌ریزان و نیز با انگیزه دریافت دیدگاه و آراء نو، به نخبگان و صاحب‌نظران کشور تقدیم می‌شود.

حسن روحانی

رئیس مرکز تحقیقات استراتژیک

## پیشگفتار

از مهرماه سال ۱۳۸۴ که معاونت پژوهش‌های اقتصادی در ساختار جدید مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام متشکل از ۶ گروه پژوهشی اقتصاد کلان، اقتصاد انرژی، عدالت و رفاه اقتصادی، ساختار سازی و آینده‌پژوهی، فناوری‌های نو و برنامه و بودجه شکل گرفت و با همکاری ۷۵ محقق پیوسته و وابسته فعال شد، در یک دوره یکساله تا مهرماه سال ۱۳۸۵، با شروع ۱۸ طرح پژوهشی، ۸ نشست تخصصی، ۱۰۰ جلسه کارشناسی و ۲ همایش یکروزه در این حوزه برگزار شد.

طی این مدت در راستای انعکاس بخشی از نتایج مطالعات انجام شده، ۲۳ گزارش عمومی و ۵ گزارش اختصاصی حسب مورد برای مسئولین عالی کشور، اعضای محترم مجمع تشخیص مصلحت نظام، نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی، مراکز پژوهشی و دانشگاهی و نیز برای دستگاه‌های اجرایی تهیه و ارسال شده‌است. در مجموعه حاضر تلاش شد تا در چهار بخش با ارائه نتایج طرح‌های پژوهشی، گزارش نشست‌های تخصصی و مقاله‌های ارائه شده در همایش‌ها و گزارش‌های علمی تهیه شده در گروه‌های پژوهشی، مطالبی مناسب در اختیار مسئولان محترم اجرایی و تقنینی کشور و همچنین محققین دانشگاهی و دانش‌پژوهان محترم اقتصادی قرار گیرد.

فرصت را مغتنم شمرده و از همکاری ارزشمند مدیران و اعضای محترم هیئت علمی گروه‌های پژوهشی و نیز از زحمات آقای دکتر حمید رضائی قلعه بخاطر ویراستاری این اثر و همچنین از کارکنان حوزه پشتیبانی به ویژه زحمات خانم معصومه آقاخانی و نیز مساعی کارشناسان ارشد پژوهش آقایان مهدی نعیمی، حسین امیررحیمی و محمد جباری که در چاپ و انتشار این مجموعه، فعال بوده‌اند صمیمانه سپاسگزاری می‌شود.

محمدباقر نوبخت